

AKCIONI PLAN ZA SPROVOĐENJE PREPORUKA KOMITETA UJEDINJENIH NACIJA ZA PRAVA LICA SA INVALIDITETOM 2026-2030. GODINE

PREDLOG

I UVOD

Preporuke Komiteta Ujedinjenih nacija za prava lica s invaliditetom (CRPD Komitet) predstavljaju ključne smjernice i sugestije koje pomažu državama da u potpunosti primijene standarde postavljene Konvencijom UN o pravima lica s invaliditetom. Ove preporuke su od posebnog značaja jer ukazuju na konkretne mjere potrebne za unapređenje položaja lica s invaliditetom i usklađivanje nacionalnih politika i praksi sa međunarodnim standardima ljudskih prava. Kroz predano sprovođenje preporuka CRPD Komiteta, država potvrđuje svoju posvećenost ostvarivanju punih prava i jednakih mogućnosti za sve građane, budući da smjernice ovog međunarodnog stručnog tijela direktno doprinose efikasnijoj primjeni same Konvencije u praksi.

Kao potpisnica Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima lica s invaliditetom (CRPD), koju je ratifikovala 2009. godine, Crna Gora je preuzela jasne obaveze da obezbijedi puno poštovanje i zaštitu prava i dostojanstva lica s invaliditetom. Te obaveze podrazumijevaju da država uskladi svoje zakonodavstvo i javne politike sa odredbama Konvencije, preduzme odgovarajuće mjere za eliminisanje diskriminacije i unapređenje inkluzije, te da redovno izvještava CRPD Komitet o ostvarenim aktivnostima i napretku. U tom kontekstu, preporuke koje Crna Gora dobija od CRPD Komiteta predstavljaju sastavni dio njenih međunarodnih obaveza – one služe kao smjernice za dalja poboljšanja i zahtijevaju od države da aktivno radi na sprovođenju konkretnih koraka kako bi se osiguralo puno poštovanje Konvencije na nacionalnom nivou.

Sprovođenje preporuka CRPD Komiteta zahtijeva sveobuhvatan i koordinisan pristup na nivou cjelokupne Vlade. Pitanja prava lica s invaliditetom prožimaju više sektora – od obrazovanja, zdravstva i socijalne zaštite, preko pristupačnosti prostora, prevoza i informacijskih tehnologija, do zapošljavanja i kulturnog života – te je neophodna bliska saradnja između različitih ministarstava i institucija. Svaka nadležna institucija treba da, u okviru svog djelokruga, integriše principe Konvencije i preporuke Komiteta, uz međusobno usklađivanje aktivnosti kako bi se obezbijedio konzistentan i djelotvoran napredak. Takođe, važno je osigurati participativan proces koji uključuje predstavnike reprezentativnih organizacija lica s invaliditetom i druge relevantne aktere, kako bi mjere koje se preduzimaju bile usmjerene na stvarne potrebe i oslonjene na iskustva same zajednice. A kako bi i sama izrada ovog dokumenta bila koordinisana, formirana je radna grupa sa predstavnicima svih relevantnih organa, čime je obezbijedeno jedinstveno razumijevanje obaveza i usaglašeno planiranje mjera. Tokom cjelokupnog period sprovođenja akcionog plana, od nadležnih institucija koje su nosioci aktivnosti očekuje se da, u skladu sa preuzetim obavezama iz Konvencije o pravima lica s invaliditetom (članovi 4.3. i 33.3), aktivno uključe lica s invaliditetom putem njihovih reprezentativnih organizacija.

Ovaj akcioni plan za implementaciju preporuka CRPD Komiteta izrađen je upravo sa ciljem da obezbijedi sistematičan i efikasan pristup sprovođenju svih preporuka, čime će se dodatno ojačati zaštita prava lica s invaliditetom u Crnoj Gori. Plan je strukturiran tako da za svaku preporuku Komiteta precizira konkretne aktivnosti koje treba preduzeti, očekivane rezultate, pokazatelje učinka, nosioce odgovornosti, vremenske rokove za realizaciju, neophodna finansijska sredstva, kao i uporište u postojećim strateškim dokumentima. Imajući u vidu da se donosi za petogodišnji period, akcioni plan ima specifičnu strukturu, jer obuhvata aktivnosti složenijeg tipa koje zahtijevaju postojanje jasnih indikatora učinka sa pratećim vrijednostima, čime se omogućava postupno praćenje dinamike implementacije planiranih aktivnosti. Ovakav pristup zahtijevao je određene modifikacije u odnosu na postojeći metodološki okvir za izradu strateških dokumenata u Crnoj Gori, kako bi se obezbijedila dosljedna i precizna operacionalizacija preporuka Komiteta. Na taj način uspostavljen je jasan putokaz za naredni period, uz definisane prioritete i mehanizme praćenja, čime se obezbjeđuje pravovremeno i sveobuhvatno ispunjavanje preuzetih obaveza. Krajnji cilj ovog akcionog plana jeste unapređenje položaja lica s invaliditetom i postizanje

potpunog usklađivanja nacionalnog sistema sa odredbama Konvencije, što će doprinijeti stvaranju inkluzivnijeg društva i potvrditi ispunjavanje međunarodnih obaveza Crne Gore.

II TABELA SA AKTIVNOSTIMA

CRPD Preporuka: Usvajanje pristupa zasnovanog na ljudskim pravima u zakonodavstvu i javnim politikama.			
Aktivnost 1: Donijeti i implementirati plan izmjena i dopuna svih relevantnih zakona za lica s invaliditetom u cilju usklađivanja sa modelom ljudskih prava.			
Indikator učinka: Donesen plan izmjena i dopuna svih relevantnih zakona za lica s invaliditetom nakon detaljno sprovedene analize zakonodavstva. Procenat usvojenih izmjena zakona i podzakonskih akata u skladu sa Konvencijom.			
Vrijednosti indikatora učinka	Početna vrijednost 2025 Trenutno ne postoji sveobuhvatna analiza zakonskog okvira.	Srednja vrijednost 2027 Do kraja 2027. godine će biti izrađena nova analiza zakonodavnog okvira i pripremljena Mapa puta za usklađivanje svih relevantnih zakona sa modelom ljudskih prava.	Ciljna vrijednost 2030 Do kraja 2030. godine usklađeni krovni zakoni za lica sa invaliditetom sa modelom ljudskih prava.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava			
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: 30,000 eura, Sektorska budžetska podrška			
Aktivnost 2: Uvođenje perspektive invaliditeta i procjene uticaja na invaliditet u sve nacionalne javne politike (strategije, akcione planove i programe).			
Indikator učinka: Pravni i metodološki okvir za koordinaciju javnih politika propisuje obavezu uvođenja perspektive invaliditeta i procjene uticaja na invaliditet u sve nacionalne javne politike.			
	Početna vrijednost 2025 Pravni i metodoški okvir za izradu javnih politika ne propisuje obavezu uvođenja perspektive invaliditeta i	Srednja vrijednost 2027 Pravni i metodoški okvir za izradu javnih politika propisuje obavezu uvođenja perspektive invaliditeta i procjene uticaja na	Ciljna vrijednost 2030 Sve nacionalne javne politike izrađene nakon 2027. godine, sadrže perspektivu invaliditeta i

procjene uticaja na invaliditet u sve nacionalne javne politike.	invaliditet u sve nacionalne javne politike.	procjene uticaja na invaliditet.
Nadležna institucija i partneri: Generalni sekretarijat Vlade Crne Gore, Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva, Donatorska podrška		
Aktivnost 3: Izrada i sprovođenje Programa obuka o primjeni UN Konvencije za lica s invaliditetom za visoko-rukovodni kadar u državnim organima.		
Indikator učinka: Izrađen i implementiran Program obuka o primjeni UN Konvencije za lica s invaliditetom za visoko-rukovodni kadar u državnim organima.		
Početna vrijednost 2025 Trenutno ne postoji Program obuka o primjeni UN Konvencije za lica s invaliditetom za visoko-rukovodni kadar u državnim organima.	Srednja vrijednost 2027 Izrađen Program obuka o primjeni UN Konvencije za lica s invaliditetom za visoko-rukovodni kadar u državnim organima.	Ciljna vrijednost 2030 Program obuka za visoko-rukovodni kadar od 2027. godine se nalazi u redovnom kalendaru obuka Uprave za ljudske resurse (Minimum 50 polaznika je uspješno završilo program).
Nadležna institucija i partneri: Uprava za ljudske resurse, Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		
Aktivnost 4: Izrada i sprovođenje Programa obuka o primjeni UN Konvencije za lica s invaliditetom za ekspertske-rukovodni i ekspertske kadar u državnim organima.		
Indikator učinka: Izrađen i implementiran Program obuka o primjeni UN Konvencije za lica s invaliditetom za ekspertske-rukovodni i ekspertske kadar u državnim organima.		
Početna vrijednost 2025 Trenutno ne postoji Program obuka o primjeni UN Konvencije za lica s invaliditetom za ekspertske-rukovodni i ekspertske kadar u državnim organima.	Srednja vrijednost 2027 Izrađen Program obuka o primjeni UN Konvencije za lica s invaliditetom za ekspertske-rukovodni i ekspertske kadar u državnim organima.	Ciljna vrijednost 2030 Program obuka za ekspertske-rukovodni i ekspertske kadar od 2027. godine se nalazi u

		redovnom kalendaru obuka Uprave za ljudske resurse.
Nadležna institucija i partneri: Uprava za ljudske resurse, Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		
Aktivnost 5: Organizacija i sprovođenje treninga za sticanje trenerskih vještina za trenere o primjeni UN Konvencije za prava lica s invaliditetom.		
Indikator učinka: Broj organizovanih treninga i broj obučanih trenera za primjenu UN Konvencije o pravima lica sa invaliditetom.		
Početna vrijednost 2025	Srednja vrijednost 2027	Ciljna vrijednost 2030
Nema sistemski organizovanih treninga za trenere o primjeni UN Konvencije.	Realizovan trening za trenere za primjenu UN Konvencije za prava lica s invaliditetom.	Obučeni treneri koji dalje drže treninge.
Nadležna institucija i partneri: Uprava za ljudske resurse, Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		

CRPD Preporuka: Osnaživanje organizacija lica s invaliditetom i uključivanje u donošenje odluka		
Aktivnost 1: Organizacija redovnih godišnjih posjeta Nezavisnog monitoring mehanizma ustanovama zatvorenog tipa.		
Indikator učinka: Izrađen redovan godišnji izvještaj o posjetama Nezavisnog monitoring mehanizma rezidencijalnim ustanovama.		
Početna vrijednost 2025	Srednja vrijednost 2027	Ciljna vrijednost 2030
Izrađen godišnji izvještaj o posjetama Nezavisnog monitoring mehanizma, uključujući posjete	Izrađena tri godišnja izvještaja o posjetama Nezavisnog monitoring mehanizma, uključujući posjete ustanovama rezidencijalnog tipa.	Izrađeno šest godišnjih izvještaja o posjetama Nezavisnog monitoring mehanizma, uključujući

ustanovama rezidencijalnog tipa.		posjete ustanovama rezidencijalnog tipa.
Nadležna institucija i partneri: Zaštitnik ljudskih prava i sloboda, Nezavisni monitoring mehanizam		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		
Aktivnost 2: Donijeti Zakon o reprezentativnosti organizacija lica s invaliditetom.		
Indikator učinka: Vlada Crne Gore je definisala predlog Zakona o reprezentativnosti organizacija lica s invaliditetom u cilju usklađivanja sa Konvencijom i Opštim komentarem Komiteta broj 7. Zakon propisuje obavezu uspostavljanja registra reprezentativnih organizacija lica s invaliditetom i jasne kriterijume za održivo finansiranje i konsultovanje ovih organizacija.		
Početna vrijednost 2025 Trenutno ne postoji zakon.	Srednja vrijednost 2027 Definisan i usvojen Zakon o reprezentativnosti organizacija lica s invaliditetom Zakon jasno propisuje obavezu uključivanja i omogućavanje učešća u procesima donošenja odluka manje zastupljenih grupacija lica s invaliditetom, kao što su žene s invaliditetom, osobe s intelektualnim i psihosocijalnim invaliditetom, osobe sa oštećenjem sluha, osobe sa višestrukim i rijetkim oštećenjima i osobe smještene u institucijama/ustanovama.	Ciljna vrijednost 2030 Na osnovu zakonskih osnova uspostavljen je registar reprezentativnih organizacija lica s invaliditetom i definisani jasni kriterijumi za održivo finansiranje i konsultovanje ovih organizacija.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo regionalno-investicionog razvoja i saradnje sa nevladinim organizacijama		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: 5,000 eura, Redovna budžetska sredstva		

CRPD Preporuka: Jačanje antidiskriminacionog okvira i zaštite od diskriminacije		
Aktivnost 1: Donesen novi Zakon o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije.		
Indikator učinka: Usvojene su izmjene i dopune Zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije.		
Početna vrijednost 2025 Nacrt zakona se nalazi u fazi izrade.	Srednja vrijednost 2027 Donesen Zakon o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije sa sveobuhvatno definisanim razumnim adaptacijama i jasno propisanim kaznenim odredbama za sve oblike diskriminacije lica s invaliditetom.	Ciljna vrijednost 2030 Zakon adresira slučajeve sistemske i interseksijske diskriminacije, kao i razumne adaptacije.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva, Donatorska podrška		
Aktivnost 2: Donesen novi Zakon o zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda		
Indikator učinka: Zakonom o zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda propisana je prekršajna odgovornost u slučaju neizvršavanja preporuka Zaštitnika.		
Početna vrijednost 2025 Nacrt Zakona o zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda se nalazi u fazi izrade.	Srednja vrijednost 2027 Donesen Zakon o zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda.	Ciljna vrijednost 2030 Novim zakonskim aktom su stvoreni uslovi za prelazak statusa Zaštitnika/ce iz B u A. Propisano je i pokretanje prekršajnog postupka u situacijama neizvršavanja preporuka Zaštitnika.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva, Donatorska podrška		
Aktivnost 3: Unaprijediti Program za sprovođenje obuka za članove/ice pravosudnih organa o UN Konvenciji za lica s invaliditetom.		

Indikator učinka: Program za sprovođenje obuka za članove/ice pravosudnih organa o UN Konvenciji za lica s invaliditetom sadrži uključene sve principe definisane CRPD Konvencijom.		
Početna vrijednost 2025	Srednja vrijednost 2027	Ciljna vrijednost 2030
Trenutno ne postoji sistematizovan program obuka za članove/ice pravosudnih organa koji bi bio usklađen sa svim principima UN Konvencije o pravima lica sa invaliditetom.	Do 2027. godine razvijen je unaprijeđeni program obuke koji u potpunosti obuhvata principe UN Konvencije o pravima lica s invaliditetom i koji se koristi u redovnim ciklusima edukacije za sudije, tužioce i ostale pravosudne aktere. Uspostavljena je saradnja sa predstavnicima organizacija lica s invaliditetom, koji učestvuju kao edukatori ili konsultanti u izradi i realizaciji programa. Planirano je sprovođenje 3 obuke do 2027. godine, sa ukupno 60 obučenih pravosudnih službenika/ca.	Do 2030. godine, unaprijeđeni program obuka je integrisan u sistem redovne stručne edukacije pravosudnih službenika. Program sadrži sve ključne principe UN Konvencije i uključuje aktivno učešće osoba s invaliditetom u pripremi i sprovođenju. Planirano je sprovođenje najmanje 6 obuka, sa ukupno 120 obučenih članova/ica pravosudnih organa.
Nadležna institucija i partneri: Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva, Donatorska sredstva		
Aktivnost 4: Donošenje nove Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana koja sadrži mjere za adresiranje interseksijske diskriminacije manjinskih grupa.		
Indikator učinka: Izrađena i donešena nova Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana koja sadrži mjere za adresiranje interseksijske diskriminacije manjinskih grupa.		
Početna vrijednost 2025	Srednja vrijednost 2027	Ciljna vrijednost 2030
Trenutno je važeća strategija za period 2021-2025.	Izrađena i donesena Strategija za socijalnu inkluziju Roma i Egipćane 2026-2030 sa mjerama koje adresiraju interseksijsku diskriminaciju.	Redovno sprovođenje mjera za sprječavanje interseksijske diskriminacije manjinskih grupa predviđenih kroz aktivnosti pratećih akcionih planova.

Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: 5,000 eura, Redovna budžetska sredstva, Donatorska podrška		
Aktivnost 5: Uspostavljen je jedinstveni sistem procjene invaliditeta u skladu sa principima UN Konvencije za lica s invaliditetom.		
Indikator učinka: Relevantnim zakonskim rješenjima je uspostavljen jedinstveni sistem procjene invaliditeta u skladu sa principima UN Konvencije za lica s invaliditetom (Zakon o jedinstvenom vještačenju invaliditeta).		
Početna vrijednost 2025 Pripremljen Predlog Zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta koji će biti usvojen do kraja 2025. godine. Ne postoji Zavod za jedinstveno vještačenje invaliditeta koji će biti osnovan do kraja 2025. godine.	Srednja vrijednost 2027 Funkcioniše jedinstveni sistem procjene invaliditeta u skladu sa principima UN Konvencije za lica s invaliditetom. Funkcioniše Zavod za jedinstveno vještačenje invaliditeta.	Ciljna vrijednost 2030 Sistem jedinstvenog vještačenja invaliditeta je funkcionalan i sprovodi se na svim nivoima.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Do 2027. godine planirana sredstva iznose oko 3,000,000 eura. Izvor finansiranja je Budžet Crne Gore i sredstva Evropske komisije preko UNDP-a.		

CRPD Preporuka: Suzbijanje višestruke diskriminacije i nasilja nad ženama i djevojčicama s invaliditetom
Aktivnost 1: Uspostavljen sistem evidencije i statistike o ženama i djevojčicama s invaliditetom, uključujući redovne izvještaje razvrstane po polu i invalidnosti.
Indikator učinka: Uspostavljena je baza podataka koja sadrži evidencije i statistike o ženama s invaliditetom, uključujući redovne izvještaje razvrstane po polu i invalidnosti, starosti, geografskom području, porodičnoj situaciji, mjestu stanovanja (institucija ili život u zajednici).

Početna vrijednost 2025	Srednja vrijednost 2027	Ciljna vrijednost 2030
Trenutno ne postoji baza podataka koja sadrži evidencije i statistike o ženama s invaliditetom, uključujući redovne izvještaje razvrstane po polu i invalidnosti.	Uspostavljen registar lica s invaliditetom koji sadrži evidencije i statistike o ženama s invaliditetom, uključujući redovne izvještaje razvrstane po polu i invalidnosti.	Registar kontinuirano prikuplja i obrađuje evidencije i statistike o ženama s invaliditetom, uključujući redovne izvještaje razvrstane po polu i invalidnosti.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		
Aktivnost 2: Razvoj programa podrške (ili grantova) namijenjenih ženama s invaliditetom u oblastima zapošljavanja i preduzetništva.		
Indikator učinka: Broj razvijenih programa podrške (ili grantova) namijenjenih ženama s invaliditetom u oblastima zapošljavanja i preduzetništva.		
Početna vrijednost 2025	Srednja vrijednost 2027	Ciljna vrijednost 2030
Trenutno su aktivne dvije programske linije za subvencionu podršku privredi i razvoj preduzetništva , koje sprovodi Ministarstvo ekonomskog razvoja, a kojima su predviđeni posebni podsticajni mehanizmi podrške za žene sa inavaliditetom početnice u biznisu ili koje posluju minimum 3 godine: 1. Programska linija za unapređenje proizvodnih kapaciteta u prehrambenoj industriji; 2. Programska linija za podršku ženskom preduzetništvu.	Uključiti posebne podsticajne mehanizme za žene (preduzetnice) sa invaliditetom u ostale programske linije koje sprovodi Ministarstvo ekonomskog razvoja sa ciljem unapređenja konkurentnosti privrede i promociju i razvoj zanastva.	Samostalno ili u saradnji sa Ministarstvom rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga i Zavodom za zapošljavanje Crne Gore, razviti specijalizovane programe, subvencije, edukaciju i mentorstvo koje će podstaći zapošljavanje žena sa invaliditetom.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo ekonomskog razvoja, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga, Zavod za zapošljavanje Crne Gore		

Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		
Aktivnost 3: Razviti programe osnaživanja mladih žena s invaliditetom za nastavak školovanja i prelazak ka tržištu rada. Realizovati promotivne kampanje i događaje za promovisanje koncepta cjeloživotnog učenja i bolje informisanosti uključivanja mladih žena sa invaliditetom.		
Indikator učinka: Broj realizovanih promotivnih događaja i uključenih žena sa invaliditetom. Izrađen registar programa cjeloživotnog učenja za OSI u elektronskoj formi.		
Početna vrijednost 2025 Izrađeni promotivni materijali (flajeri, reklamni panoji, video materijal, reklame) za promovisanje koncepta cjeloživotnog učenja.	Srednja vrijednost 2027 Organizovano 8 promotivnih događaja (konferencije, okrugli stolovi, radionice za razvoj vještina, u kojima će biti uključene i mlade žene sa invaliditetom.	Ciljna vrijednost 2030 Izrađena registar programa cjeloživotnog učenja za OSI u elektronskoj formi.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga, Zavod za zapošljavanje Crne Gore		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		

CRPD Preporuka: Inkluzija i zaštita djece s invaliditetom/djece sa smetnjama u razvoju		
Aktivnost 1: Uspostaviti usluge rane intervencije u minimum 10 domova zdravlja u Crnoj Gori do 2030. godine, kroz međusektorsku saradnju (porodično orijentisana rana intervencija za djecu do 3 godine-PORI). Zdravstvena zaštita se odnosi na svu djecu. Sprovesti edukacije medicinskog kadra, stručnih radnika i stručnih saradnika iz oblasti rane intervencije.		
Indikator učinka: Uspostavljene usluge rane intervencije u minimum 10 domova zdravlja u Crnoj Gori do 2030. godine. Broj edukacija organizovanih na godišnjem nivou za medicinski kadar, stručne radnike i saradnike iz oblasti rane intervencije.		
Početna vrijednost 2025	Srednja vrijednost 2027	Ciljna vrijednost 2030

Trenutno su dostupne usluge rane intervencije u 2 opštine (porodično orijentisana rana intervencija). Trenutno su dostupne usluge rane intervencije u 2 opštine za djecu do 6. godina. Trenutno je 100 predstavnika medicinskog kadra, stručnih radnika i stručnih saradnika obučeno iz oblasti rane intervencije.	Usluge rane intervencije (porodično orijentisana intervencija) su dostupne u 5 domova zdravlja opština do kraja 2027. godine. Usluge rane intervencije za djecu do 6 godina su dostupne u 10 opština do kraja 2027. godine. Do kraja 2027. godine, minimum 150 predstavnika medicinskog kadra, stručnih radnika i stručnih saradnika obučeno iz oblasti rane intervencije. 150 obučeno	Usluge rane intervencije (porodično orijentisana intervencija) su dostupne u 18 opština do kraja 2030. godine. Usluge rane intervencije za djecu do 6 godina su dostupne u 10 domova zdravlja do kraja 2030. godine. Do kraja 2030. godine, minimum 200 predstavnika medicinskog kadra, stručnih radnika i stručnih saradnika obučeno iz oblasti rane intervencije.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: MSSD je za 2026. godinu planiralo sredstva u iznosu od 10.000,00 eura kroz uslugu intenzivne podrške porodicama		
Aktivnost 2: Razviti prilagođene protokole za postupanje sa djecom sa invaliditetom/djecom sa smetnjama u razvoju u zdravstvenim ustanovama.		
Indikator učinka: Razvijeni posebni i prilagođeni protokoli za postupanje sa djecom sa invaliditetom/djecom sa smetnjama u razvoju u zdravstvenim ustanovama.		
Početna vrijednost 2025 Trenutno ne postoje posebni i prilagođeni protokoli za postupanje sa djecom sa invaliditetom/djecom sa smetnjama u razvoju u zdravstvenim ustanovama.	Srednja vrijednost 2027 Do kraja 2027. godine će biti definisani i usvojeni protokoli za postupanje sa djecom sa invaliditetom/djecom sa smetnjama u razvoju u zdravstvenim ustanovama.	Ciljna vrijednost 2030 Protokol za postupanje sa djecom sa invaliditetom/djecom sa smetnjama u razvoju u zdravstvenim

		ustanovama se aktivno sprovodi u svim zdravstvenim ustanovama.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo zdravlja		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva, Donatorska podrška		
Aktivnost 3: Izrada procedura koje će osigurati pravo djece s invaliditetom/djece sa smetnjama u razvoju da izraze mišljenje o svim pitanjima, sa posebnim akcentom na djecu koja su u riziku od interseksijske diskriminacije, u oblastima: - Socijalne zaštite, - Zaštite od nasilja, - Obrazovanja, - Zdravlja, - Pristupa pravdi.		
Indikator učinka: Izrađene procedure koje će osigurati pravo djece s invaliditetom/djece sa smetnjama u razvoju da izraze mišljenje o svim pitanjima, sa posebnim akcentom na djecu koja su u riziku od interseksijske diskriminacije u svakoj od navedenih oblasti.		
Početna vrijednost 2025 Trenutno ne postoje jasno definisane procedure u oblastima: - Socijalne zaštite, - Zaštite od nasilja, - Obrazovanja, - Zdravlja, - Pristupa pravdi.	Srednja vrijednost 2027 Definisane su procedure koje će osigurati pravo djece s invaliditetom/djece sa smetnjama u razvoju da izraze mišljenje o svim pitanjima, sa posebnim akcentom na djecu koja su u riziku od interseksijske diskriminacije, u oblastima: - Socijalne zaštite, - Zaštite od nasilja, - Obrazovanja, - Zdravlja, - Pristupa pravdi.	Ciljna vrijednost 2030 Definisane i usvojene procedure se aktivno sprovode u svim oblastima.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo pravde		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		

Aktivnost 4: Dnevni centri primjenjuju integrisani pristup u pružanju usluga djeci sa invaliditetom/djeci sa smetnjama u razvoju.		
Indikator učinka: Svi dnevni centri na teritoriji Crne Gore primjenjuju integrisani pristup u pružanju usluga djeci sa smetnjama u razvoju, odnosno invaliditetom.		
Početna vrijednost 2025 Dnevni centri pružaju usluge koje imaju elemente integrisanog pristupa. Dnevne centre finansiraju MSSD i JLS.	Srednja vrijednost 2027 Definisan način uspostavljanja i finansiranja integrisanog pristupa u pružanju usluga djeci sa invaliditetom/djeci sa smetnjama u razvoju, odnosno invaliditetom u dnevnim centrima i primijenjen u dnevnim centrima. Dnevni centri se finansiraju od strane JLS, MSSD, MZ, MPNI i drugih resora.	Ciljna vrijednost 2030 Dnevni centri primjenjuju integrisani pristup u pružanju usluga djeci sa smetnjama u razvoju, odnosno invaliditetom uz međusektorsko finansiranje.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, Zajednica opština, JLS i drugi organi uprave		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		
Aktivnost 5: Razvoj usluga koje podržavaju život u zajednici.		
Indikator učinka: Povećanje broja djece i mladih sa sa smetnjama u razvoju, odnosno invaliditetom koji su korisnici usluga koje podržavaju život u zajednici. Povećanje broja pružalaca usluga.		
Početna vrijednost 2025 17 licenciranih pružalaca usluge dnevnog boravka za djecu i mlade sa smetnjama i teškoćama u razvoju. 348 korisnika usluge dnevnog boravka za djecu i mlade sa smetnjama i teškoćama u razvoju. 4 licencirana pružaoca usluge pomoć u kući za djecu i mlade sa smetnjama i teškoćama u razvoju. 4 licencirana pružaoca usluge savjetovanja za djecu i mlade sa smetnjama i teškoćama u razvoju	Srednja vrijednost 2027 Povećan broj pružalaca usluge dnevnog boravka, pomoć u kući i savjetovanje za 25%. Povećan broj korisnika usluge porodičnog smještaja – hraniteljstava za 25%.	Ciljna vrijednost 2030 Povećan broj pružalaca usluge dnevnog boravka, pomoć u kući i savjetovanje za 40%. Povećan broj korisnika usluge porodičnog smještaja – hraniteljstava za 40%.

11 korisnika usluge porodičnog smještaja-hraniteljstva uz intenzivnu ili dodatnu podršku.		
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, JLS, Zajednica opština i drugi organi uprave		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		

Aktivnost 6: Uspostavljanje usluga podrške za porodice/porodična domaćinstva koji brinu o djeci sa smetnjama u razvoju, odnosno invaliditetom.		
Indikator učinka: Broj JLS u kojima je uspostavljena usluga podrške za porodice/porodična domaćinstva koje brinu o djeci sa smetnjama u razvoju, odnosno invaliditetom.		
Početna vrijednost 2025 U toku je izrada novog Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti kojim će se prepoznati porodica kao ciljna grupa, pa će usluge moći da se pružaju porodicama/porodičnim domaćinstvima a biće prepoznata i nova usluga intenzivne podrške porodicama. Trenutno postoji posredna podrška roditeljima kroz usluge podrške za život u zajednici i usluge savjetovanja za njihovu djecu.	Srednja vrijednost 2027 Uspostavljena usluga intenzivne podrške porodicama/porodičnim domaćinstvima djece sa smetnjama u razvoju, odnosno invaliditetom u najmanje tri JLS.	Ciljna vrijednost 2030 Uspostavljena usluga intenzivne podrške porodicama/porodičnim domaćinstvima djece sa smetnjama u razvoju, odnosno invaliditetom u najmanje deset JLS.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, JLS i Zajednica opština		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		

CRPD Preporuka: Podizanje svijesti o pravima lica s invaliditetom
Aktivnost 1: Sprovoditi kontinuirane obuke medijskih radnika u skladu sa standardima o izvještavanju.

Indikator učinka: Broj medijskih radnika/Broj obuka koji je na godišnjem nivou učestvovao u obukama za standarde o izvještavanju. Broj lica s invaliditetom uključenih u sprovođenje obuke.		
Početna vrijednost 2025 Trenutno ne postoje definisani univerzalni i obavezujući standardi izvještavanja u javnim i privatnim medijima o licima sa invaliditetom, niti se sprovede kontinuirane obuke za medijske radnike u skladu sa principima UN Konvencije o pravima lica sa invaliditetom. U 2025. godini planirano je sprovođenje 2 pilot obuke, uz uključivanje 50 medijskih radnika i 10 lica sa invaliditetom kao učesnika ili edukatora.	Srednja vrijednost 2027 Do 2027. godine uspostavljen je sistem redovne edukacije medijskih radnika kroz definisane i objavljene standarde izvještavanja, u skladu s UN Konvencijom. U saradnji s relevantnim institucijama i stručnjacima iz zajednice osoba s invaliditetom, edukacije se realizuju na godišnjem nivou. Planirano je sprovođenje ukupno 6 obuka, sa učešćem najmanje 150 medijskih radnika i 30 lica s invaliditetom u ulozi edukatora, panelista ili savjetnika u procesu obuke.	Ciljna vrijednost 2030 Do 2030. godine obuke su institucionalizovane kao obavezni dio profesionalnog razvoja medijskih radnika, u skladu s usvojenim univerzalnim standardima izvještavanja. Svi glavni javni i privatni mediji uključeni su u program, a lica s invaliditetom aktivno učestvuju u kreiranju i realizaciji sadržaja edukacija. Planirano je sprovođenje najmanje 10 obuka, sa obuhvatom 300 medijskih radnika i uključivanjem 60 lica s invaliditetom.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		

CRPD Preporuka: Unapređenje pristupačnosti okruženja, usluga i informacija		
Aktivnost 1: Izrađene zasebne analize pristupačnosti u sledećim oblastima: - Pristupačnost javnih objekata, - Pristupačnost saobraćaju - Pristupačnosti internet sajtova lokalnih samouprava (Glavni grad i opštine), - Pristupačnost javnih usluga i servisa.		
Indikator učinka: Posebne analize su izrađene u svakoj od navedenih oblasti		
Početna vrijednost 2025	Srednja vrijednost 2027	Ciljna vrijednost 2030

Trenutno ne postoje dostupne i javno objavljene analize pristupačnosti u sledećim oblastima: - Pristupačnost javnih objekata, - Pristupačnost saobraćaju -Pristupačnosti internet sajtova lokalnih samouprava (Glavni grad i opštine), - Pristupačnost javnih usluga i servisa.	Izrađene su analize pristupačnosti sa jasno definisanim preporukama u sledećim oblastima: - Pristupačnost javnih objekata, - Pristupačnost saobraćaju -Pristupačnosti internet sajtova lokalnih samouprava (Glavni grad i opštine), - Pristupačnost javnih usluga i servisa.	Izrađen je izveštaj o nivou implementacije preporuka iz prethodno izrađenih analiza u oblastima: - Pristupačnost javnih objekata, - Pristupačnost saobraćaju -Pristupačnosti internet sajtova lokalnih samouprava (Glavni grad i opštine), - Pristupačnost javnih usluga i servisa.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine, Ministarstvo saobraćaja, Ministarstvo javne uprave, sva relevantna ministarstva, Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		
Aktivnost 2: Izrađen nacionalni registar pristupačnih i nepristupačnih objekata i površina u javnoj upotrebi.		
Indikator učinka: Izrađen je i javno dostupan nacionalni registar pristupačnih i nepristupačnih objekata i površina u javnoj upotrebi.		
Početna vrijednost 2025 Trenutno ne postoji javno dostupan registar pristupačnih i nepristupačnih objekata i površina u javnoj upotrebi.	Srednja vrijednost 2027 Sprovedeno je nacionalno istraživanje na osnovu kog su prikupljeni podaci o ukupnom broju pristupačnih i nepristupačnih objekata i površina u javnoj upotrebi.	Ciljna vrijednost 2030 Izrađen je i javno je dostupan nacionalni registar pristupačnih i nepristupačnih objekata i površina u javnoj upotrebi.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		
Aktivnost 3: Poboljšanje fizičke, digitalne i pristupačnosti radnim materijalima Skupštine Crne Gore za lica sa invaliditetom		
Indikator učinka: Skupština Crne Gore je djelimično pristupačna- fizička pristupačnost, dostupnost materijala i sajta su djelimično obezbijeđeni.		

Početna vrijednost 2025	Srednja vrijednost 2027	Ciljna vrijednost 2030
Skupština je djelimično pristupačna za lica sa invaliditetom; materijali i sajt su takođe djelimično pristupačni.	Do 2027. godine sačinjen je izvještaj sa preporukama za sačinjavanje Akcionog plana za pristupačnost lica sa invaliditetom.	Implementacija Akcionog plana za pristupačnost lica sa invaliditetom.
Nadležna institucija i partneri: Skupština Crne Gore		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Donatorska podrška		
Aktivnost 4: Priprema i usvajanje lokalnih akcionih planova za zabranu diskriminacije lica s invaliditetom koji sadrže oblast pristupačnosti.		
Indikator učinka: Sve lokalne samouprave u Crnoj Gori su usvojile lokalne akcione planove za zabranu diskriminacije lica s invaliditetom koji sadrže oblast pristupačnosti.		
Početna vrijednost 2025	Srednja vrijednost 2027	Ciljna vrijednost 2030
Trenutni broj JLS koje su donijele LAP za lica s invaliditetom je 5.	Do kraja 2027. godine, minimum 10 JLS će donijeti LAP za zabranu diskriminacije lica s invaliditetom koji sadrže oblast pristupačnosti.	Sve JLS donijele LAP za zabranu diskriminacije lica s invaliditetom koji sadrže oblast pristupačnosti.
Nadležna institucija i partneri: Jedinice lokalne samouprave, Zajednica opština		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva, Budžet JLS		
Aktivnost 5: Organizacija promotivnih aktivnosti prilagođenih za lica s invaliditetom namijenjenih osiguranju pristupačnosti telefonske linije 112.		
Indikator učinka: Broj organizovanih promotivnih aktivnosti na godišnjem nivou prilagođenih za lica s invaliditetom namijenjenih osiguranju pristupačnosti telefonske linije 112.		
Početna vrijednost 2025	Srednja vrijednost 2027	Ciljna vrijednost 2030
Trenutni broj organizovanih promotivnih aktivnosti na godišnjem nivou prilagođenih za lica s invaliditetom namijenjenih	Do kraja 2027. godine, će biti organizovane minimum 2 promotivne aktivnosti na godišnjem nivou prilagođenih za lica s invaliditetom i	Do kraja 2030. godine, će biti organizovane minimum 4 promotivne aktivnosti na godišnjem nivou prilagođenih za lica s invaliditetom i

osiguranju pritupačnosti telefonske linije 112 je 0.	namijenjenih osiguranju pritupačnosti telefonske linije 112.	namijenjenih osiguranju pritupačnosti telefonske linije 112.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo unutrašnjih poslova, organizacije lica s invaliditetom		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		

CRPD Preporuka: Prevencija incidenata u ustanovama i osiguranje bezbjednosti		
Aktivnost 1: Donijet jedinstveni protokol o postupanju sa licima sa invaliditetom u zdravstvenim ustanovama.		
Indikator učinka: Donesen Protokol o postupanju sa licima s invaliditetom u svim zdravstvenim ustanovama koji sadrži definisane i mehanizme za postupanje po pritužbama lica s invaliditetom, posebno u slučajevima kada se radi o nasilju ili zlostavljanju lica s invaliditetom.		
Početna vrijednost 2025 Trenutno ne postoji jedinstveni protokol o postupanju sa licima sa invaliditetom u zdravstvenim ustanovama.	Srednja vrijednost 2027 Do kraja 2027. godine, će biti usvojen jedinstveni protokol o postupanju sa licima sa invaliditetom u zdravstvenim ustanovama.	Ciljna vrijednost 2030 Protokol o postupanju sa licima sa invaliditetom u zdravstvenim ustanovama se primjenjuje u svim zdravstvenim ustanovama.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo zdravlja		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		

CRPD Preporuka: Inkluzija lica s invaliditetom u sisteme zaštite u vanrednim situacijama		
Aktivnost 1: U akcione planove Lokalnih Strategija za smanjenje rizika od katastrofa uključiti mjere iz Uputstva za postupanje sa ženama i ranjivim kategorijama stanovništva u svim aspektima smanjenja rizika od katastrofa za sve institucije/organizacije koje su uključene u sistem smanjenja rizika od katastrofa.		
Indikator učinka: Broj jedinica lokalne samouprave u Crnoj Gori imaju uključene mjere iz Uputstva u svoje lokalne strategije.		

Početna vrijednost 2025	Srednja vrijednost 2027	Ciljna vrijednost 2030
Trenutni broj jedinica lokalne samouprave u Crnoj Gori imaju uključene mjere iz Uputstva u svoje lokalne strategije je 0.	Do kraja 2027. godine, minimum 7 jedinica lokalne samouprave u Crnoj Gori imaju uključene mjere iz Uputstva u svoje lokalne strategije.	Do kraja 2030. godine, minimum 18 jedinica lokalne samouprave u Crnoj Gori imaju uključene mjere iz Uputstva u svoje lokalne strategije.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo unutrašnjih poslova, Zajednica opština, Lokalne samouprave		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva, Budžet jedinica lokalnih samouprava		

CRPD Preporuka: Reforma sistema poslovne sposobnosti i starateljstva		
Aktivnost 1: Formiranje radnog tijela za kreiranje modela prelaska sa sistema lišenja poslovne sposobnosti lica sa invaliditetom na model podržanog odlučivanja.		
Indikator učinka: Usvojene izmjene i dopune pravnog okvira kojima se reguliše institut lišenja poslovne sposobnosti zbog invaliditeta i/ili pretpostavljenog invaliditeta.		
Početna vrijednost 2025	Srednja vrijednost 2027	Ciljna vrijednost 2030
LSI se lišavaju poslovne sposobnosti zbog invaliditeta ili pretpostavljenog invaliditeta.	Radno tijelo započelo rad na modelu prelaska sa sistema lišenja poslovne sposobnosti lica sa invaliditetom na model podržanog odlučivanja.	Usvojen model prelaska sa sistema lišenja poslovne sposobnosti lica sa invaliditetom na model podržanog odlučivanja.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo pravde, UNDP		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva, donatorska podrška		

Aktivnost 2: Analiza potreba izmjene porodičnog zakona i zakona o vanparničnom postupku i načina prelaska sa modela oduzimanja poslovne sposobnosti na model odlučivanja uz podršku.		
Indikator učinka: Izrađena Analiza potreba izmjene porodičnog zakona i zakona o vanparničnom postupku i načina prelaska sa modela oduzimanja poslovne sposobnosti na model odlučivanja uz podršku.		
Početna vrijednost 2025 Ne postoji Analiza potreba izmjene porodičnog zakona i zakona o vanparničnom postupku i načina prelaska sa modela oduzimanja poslovne sposobnosti na model odlučivanja uz podršku.	Srednja vrijednost 2027 Izrađena Analiza potreba izmjene porodičnog zakona i zakona o vanparničnom postupku i načina prelaska sa modela oduzimanja poslovne sposobnosti na model odlučivanja uz podršku.	Ciljna vrijednost 2030 Predložene izmjene zakonodavstva na osnovu urađene analize i započet prelazak na model podržanog odlučivanja.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo pravde, MLJMP, UNDP		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva, donatorska podrška		
Aktivnost 3: Usvojene izmjene i dopune pravnog okvira kojima se reguliše institut lišenja poslovne sposobnosti zbog invaliditeta i/ili pretpostavljenog invaliditeta.		
Indikator učinka:		
Početna vrijednost 2025 Trenutno ne postoji sistem podržanog odlučivanja za lica s invaliditetom.	Srednja vrijednost 2027 Pilotiranje sistema podržanog odlučivanja za lica s invaliditetom sprovedeno do kraja 2027. godine.	Ciljna vrijednost 2030 Sistem podržanog odlučivanja za lica s invaliditetom je uspostavljen i funkcionalan.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo pravde, UNDP		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva, donatorska podrška 400,000 eura		
Aktivnost 4: Izrađen, akreditovan i implementiran Program za obuku predstavnika pravosudnih organa i Centara za socijalni rad za primjenu instituta podržanog odlučivanja.		
Indikator učinka: Broj polaznika Programa za obuku predstavnika pravosudnih organa, centara za socijalni rad za primjenu instituta podržanog odlučivanja na godišnjem nivou. Reforma podržanog odlučivanja.		
Početna vrijednost 2025 Trenutno ne postoji akreditovan program obuke koji bi	Srednja vrijednost 2027 Do 2027. godine akreditovani program obuke se primjenjuje u	Ciljna vrijednost 2030 Do 2030. godine program je u potpunosti implementiran na

sistematski obuhvatao edukaciju predstavnika pravosudnih organa i centara za socijalni rad o institutu podržanog odlučivanja u skladu sa međunarodnim standardima i praksama.	saradnji sa relevantnim institucijama i postaje dio redovnog profesionalnog usavršavanja. Obuka uključuje praktične module, učešće osoba sa iskustvom invaliditeta i primjenjuje principe individualizovanog pristupa. Planirano je sprovođenje ukupno 3 obuke do 2027. godine, sa učešćem 75 polaznika iz pravosuđa i centara za socijalni rad.	nacionalnom nivou, kao redovni i obavezni oblik usavršavanja za relevantne institucije. Obuka se kontinuirano unapređuje i sprovodi najmanje jednom godišnje. Planirano je da do 2030. godine bude realizovano najmanje 6 obuka, sa ukupno 150 obučениh predstavnika pravosudnih organa i socijalnih službi.
Nadležna institucija i partneri: Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu, Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije, Zavod za socijalnu i dječju zaštitu		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva, Donatorska podrška		

CRPD Preporuka: Obezbjediavanje jednakog i efektivnog pristupa pravosuđu		
Aktivnost 1: Povećati broj sudova i tužilaštava koji imaju obezbijeđen pristup (rampu/lift) i dostupne komunikacione usluge za lica s invaliditetom.		
Indikator učinka: Broj sudova i tužilaštava koji imaju obezbijeđen pristup (rampu/lift) i dostupne komunikacione usluge za lica s invaliditetom.		
Početna vrijednost 2025	Srednja vrijednost 2027	Ciljna vrijednost 2030
Trenutno ne postoji precizan podatak o broju sudova i tužilaštava koji imaju obezbijeđen pristup (rampu/lift) i dostupne komunikacione usluge za lica s invaliditetom.	Izrađena je analiza sa preporukama o broju sudova i tužilaštava koji imaju obezbijeđen pristup (rampu/lift) i dostupne komunikacione usluge za lica s invaliditetom.	Sprovođenjem preporuka iz prethodno izrađene anlike povećan je broj sudova i tužilaštava koji imaju obezbijeđen pristup (rampu/lift) i dostupne komunikacione usluge za lica s invaliditetom.
Nadležna institucija i partneri: Sudski i tužilački savjet		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		

Aktivnost 2: Povećati broj kvalifikovanih tumača znakovnog jezika angažovanih u sudskim postupcima.		
Indikator učinka: Broj kvalifikovanih tumača znakovnog jezika angažovanih u sudskim postupcima.		
Početna vrijednost 2025 U sudskim postupcima je angažovano 5 kvalifikovanih tumača znakovnog jezika.	Srednja vrijednost 2027 Broj angažovanih tumača je povećan najmanje na 6.	Ciljna vrijednost 2030 Broj angažovanih tumača je dostigao najmanje 7.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo pravde		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		
Aktivnost 3: Povećati broj lica s invaliditetom koje su koristile pravo na besplatnu pravnu pomoć.		
Indikator učinka: Broj lica s invaliditetom koje su koristile pravo na besplatnu pravnu pomoć.		
Početna vrijednost 2025 Pravo na besplatnu pravnu pomoć koristilo je 30 lica sa invaliditetom.	Srednja vrijednost 2027 Broj korisnika porastao je na 40.	Ciljna vrijednost 2030 Obezbijeđeno da 50 lica sa invaliditetom godišnje koristi besplatnu pravnu pomoć.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo pravde i Službe za besplatnu pravnu pomoć u osnovnim sudovima		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		
Aktivnost 4: Organizacija edukacija namijenjenih za policijsko i notarsko osoblje za primjenu pristupa invaliditeta zasnovanog na ljudskim pravima.		
Indikator učinka: Broj edukacija organizovanih na godišnjem nivou za policijsko i notarsko osoblje za primjenu pristupa invaliditeta zasnovanog na ljudskim pravima. Broj lica s invaliditeotm koji su aktivno uključeni u edukacije.		
Početna vrijednost 2025 Trenutno ne postoji standardizovan i kontinuiran program edukacija za policijsko i notarsko osoblje u vezi sa pristupom invaliditetu koji je zasnovan na ljudskim pravima. Obuke se sprovode povremeno i zavise od projektne ili	Srednja vrijednost 2027 Do 2027. godine uspostavljen je model redovnog sprovođenja edukacija kroz institucionalnu saradnju sa relevantnim obučnim centrima i stručnjacima iz oblasti ljudskih prava. Planirano je da se godišnje realizuju najmanje 3 edukacije,	Ciljna vrijednost 2030 Do 2030. godine edukacije su postale dio redovnog profesionalnog razvoja policijskog i notarskog osoblja. Pristup zasnovan na ljudskim pravima osoba s invaliditetom se aktivno promoviše i primjenjuje u praksi.

međunarodne podrške, bez systemske integracije u programe stručnog usavršavanja.	sa ukupno 90 obučenih učesnika do te godine, uključujući i 15 aktivno uključenih lica s invaliditetom.	Planirano je sprovođenje ukupno 6 edukacija do 2030. godine, sa 180 obučenih službenika i najmanje 30 lica s invaliditetom koja učestvuju u edukacijama kao edukatori, panelisti ili savjetnici.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, Uprava za ljudske resurse		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		

CRPD Preporuka: Zabrana prisilne hospitalizacije i tretmana		
Aktivnost 1: Sprovoditi nezavisne i nenajavljene inspekcijske obilaske i posjete drugih nezavisnih mehanizama ustanovama gdje se nalaze ili mogu nalaziti lica s psihosocijalnim invaliditetom/ustanovama zatvorenog tipa.		
Indikator učinka: Minimalni broj nezavisnih i nenajavljenih inspekcijskih obilazaka i posjeta drugih nezavisnih mehanizama ustanovama gdje se nalaze ili mogu nalaziti lica s psihosocijalnim invaliditetom/ustanovama zatvorenog tipa.		
Početna vrijednost 2025 Minimum 15 posjeta nezavisnih mehanizama ustanovama gdje se nalaze ili mogu nalaziti lica s psihosocijalnim invaliditetom/ustanovama zatvorenog tipa.	Srednja vrijednost 2027 20 posjeta nezavisnih mehanizama ustanovama gdje se nalaze ili mogu nalaziti lica s psihosocijalnim invaliditetom/ustanovama zatvorenog tipa.	Ciljna vrijednost 2030 30 posjeta nezavisnih mehanizama ustanovama gdje se nalaze ili mogu nalaziti lica s psihosocijalnim invaliditetom/ustanovama zatvorenog tipa.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo zdravlja, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda, Nezavisni monitoring mehanizam, Nacionalni preventivni mehanizam		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		
Aktivnost 2: Izraditi analizu o postupanju nadležnih organa u pogledu evidentiranih, prijavljenih i procesuiranih slučajeva primjene nedozvoljenih mjera prema licima s invaliditetom u zdravstvenim ustanovama i drugim ustanovama zatvorenog tipa.		

Indikator učinka: Izrađena i javno objavljena analiza o postupanju nadležnih organa u pogledu evidentiranih, prijavljenih i procesuiranih slučajeva primjene nedozvoljenih mjera prema licima s invaliditetom u zdravstvenim ustanovama i drugim ustanovama zatvorenog tipa.		
Početna vrijednost 2025	Srednja vrijednost 2027	Ciljna vrijednost 2030
Trenutno ne postoji javno objavljena analiza o postupanju nadležnih organa u pogledu evidentiranih, prijavljenih i procesuiranih slučajeva primjene nedozvoljenih mjera prema licima s invaliditetom u zdravstvenim ustanovama i drugim ustanovama zatvorenog tipa.	Izrađena je analiza sa preporukama o postupanju nadležnih organa u pogledu evidentiranih, prijavljenih i procesuiranih slučajeva primjene nedozvoljenih mjera prema licima s invaliditetom u zdravstvenim ustanovama i drugim ustanovama zatvorenog tipa.	Pripremljen je izvještaj o sprovođenju definisanih preporuka iz analize o postupanju nadležnih organa u pogledu evidentiranih, prijavljenih i procesuiranih slučajeva primjene nedozvoljenih mjera prema licima s invaliditetom u zdravstvenim ustanovama i drugim ustanovama zatvorenog tipa.
Nadležna institucija i partneri: Zaštitnik ljudskih prava i sloboda		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		

CRPD Preporuka: Zaštita lica s invaliditetom od nasilja i zlostavljanja		
Aktivnost 1: Proširivanje jedinstvene baze podataka o nasilju u porodici uključujući i lica sa invaliditetom koja će uključivati najmanje 95% slučajeva nasilja u porodici prijavljenih policiji ili kancelarijama za socijalnu zaštitu i razmjenu informacija po vrsti invaliditeta, rodu i polu, starosnoj dobi i geografskoj pripadnosti, porodičnom statusu i radnom angažovanju i odnosu žrtve i učinioca nasilja.		
Indikator učinka: Nadograđena baza podataka o nasilju u porodici uključujući i lica sa invaliditetom, sa javno dostupnim godišnjim izveštajima		
Početna vrijednost 2025	Srednja vrijednost 2027	Ciljna vrijednost 2030
Postoji baza podataka, a procenat slučajeva koji se trenutno nalaze u jedinstvenoj bazi podataka je 60%.	Procenat slučajeva koji se trenutno nalaze u jedinstvenoj bazi podataka je 95%, a podaci su disegregirani po polu, rodu, starosnoj dobi i geografskoj pripadnosti, porodičnom statusu i radnom angažovanju i odnosu žrtve i učinioca nasilja.	Procenat slučajeva koji se trenutno nalaze u jedinstvenoj bazi podataka je 95%, a podaci su disegregirani po vrsti invaliditeta, polu, rodu, starosnoj dobi i geografskoj pripadnosti, porodičnom statusu i radnom angažovanju i odnosu žrtve i učinioca nasilja.

Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije, Ministarstvo pravde, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo zdravlja, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva i Reformska agenda		
Aktivnost 2: Izraditi analizu postupanja pravosudnih i policijskih organa u slučajevima rodno zasnovanog nasilja sa posebnim segmentom koji se odnosi na lica s invaliditetom (žene i djevojčice s invaliditetom) (Reformska agenda).		
Indikator učinka: Izrađena i javno objavljena analiza postupanja pravosudnih i policijskih organa u slučajevima rodno zasnovanog nasilja (sastavni dio analize su i slučajevi nasilja nad ženama i djevojčicama s invaliditetom).		
Početna vrijednost 2025 Trenutno ne postoji javno dostupna i sveobuhvatna analiza postupanja pravosudnih i policijskih organa u slučajevima rodno zasnovanog nasilja koja sadrži poseban segment o iskustvima i tretmanu žena i djevojčica sa invaliditetom. Postoje parcijalni podaci iz različitih izvora, ali ne postoji objedinjeni dokument koji analizira institucionalni odgovor u ovim slučajevima. U 2025. godini planiran je početak prikupljanja podataka i izrada nacrtu metodologije analize, uključujući i konsultacije sa organizacijama žena s invaliditetom.	Srednja vrijednost 2027 Do 2027. izrađena je prva sveobuhvatna analiza postupanja pravosudnih i policijskih organa u slučajevima rodno zasnovanog nasilja, uključujući poseban segment koji se odnosi na žene i djevojčice s invaliditetom. Analiza sadrži preporuke za unapređenje odgovora institucija i uključena je u strateške dokumente. Dokument je javno objavljen, a rezultati predstavljeni na relevantnim forumima i konsultativnim sastancima.	Ciljna vrijednost 2030 Do 2030. uspostavljen je mehanizam za periodično praćenje i ažuriranje analize. Analiza se koristi kao osnov za unapređenje postupanja policije i pravosuđa, uključena je u edukativne programe i redovno se ažurira najmanje jednom u četiri godine. Preporuke iz analize su djelimično ili u potpunosti integrisane u protokole i postupke rada nadležnih institucija.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, Ministarstvo unutrašnjih poslova		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: 3,000 eura, Redovna budžetska sredstva		

Aktivnost 3: Uspostavljene usluge za žene žrtve nasilja koje su prilagođene potrebama i pristupačne za žene s invaliditetom		
Indikator učinka: Broj usluga za žene žrtve nasilja koji su prilagođeni potrebama i pristupačni za žene s invaliditetom		
Početna vrijednost 2025 Dva skloništa su fizički pristupačna za žene s invaliditetom. Ne postoji pristupačnost informacija i komunikacije: Brajevo pismo, znakovni jezik, lako razumljiv format i dr.	Srednja vrijednost 2027 Tri skloništa su pristupačna za žene sa invaliditetom. Sva tri skloništa su pristupačna za lica s invaliditetom u pogledu informacija i komunikacija.	Ciljna vrijednost 2030 Četiri skloništa su pristupačna za žene sa invaliditetom. Sva četiri skloništa su pristupačna za lica s invaliditetom u pogledu informacija i komunikacija.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije, Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine, ostali akteri		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: 100.000,00 eura, Budžet Crne Gore		
Aktivnost 4: Povećati broj savjetodavnih usluga namijenjenih ženama s invaliditetom koje su žrtve nasilja.		
Indikator učinka: Broj novih savjetodavnih usluga namijenjenih ženama s invaliditetom koje su žrtve nasilja.		
Početna vrijednost 2025 9 pružalaca usluga koji pružaju uslugu savjetovanja za odraslo i staro lice koje je žrtva zlostavljanja, zanemarivanja, nasilja u porodici i eksploatacije ili kod kojih postoji opasnost da će postati žrtva.	Srednja vrijednost 2027 Broj pružalaca usluga povećan za 25%.	Ciljna vrijednost 2030 Broj pružalaca usluga povećan za 40%.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, JLS		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		

Aktivnost 5: Povećati broj skloništa za žene žrtve nasilja (uključujući žene s invaliditetom) u cilju osiguranja ravnomjerne regionalne zastupljenosti.		
Indikator učinka: Broj novih skloništa za žene žrtve nasilja (uključujući žene s invaliditetom) u cilju osiguranja ravnomjerne regionalne zastupljenosti.		
Početna vrijednost 2025 Postoji 7 prihvatilišta-skloništa.	Srednja vrijednost 2027 Povećan broj prihvatilišta-skloništa na sjeveru za još jedno sklonište.	Ciljna vrijednost 2030 Povećan broj prihvatilišta-skloništa za još 2 u odnosu početnu vrijednost.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo socijalnog stranja, brige o porodici i demografije, Ministarstvo zdravlja, JLS		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		
Aktivnost 6: Sprovesti objedinjene obuke o sprečavanju eksploatacije, zlostavljanja i nasilja nad licima s invaliditetom za policijske službenike, pravosudno osoblje, zatvorsko osoblje, socijalne radnike i zdravstvene radnike.		
Indikator učinka: Broj obuka koji je sproveden na godišnjem nivou.		
Početna vrijednost 2025 Trenutno ne postoje objedinjene obuke o sprečavanju eksploatacije, zlostavljanja i nasilja nad licima s invaliditetom za policijske službenike, pravosudno osoblje, zatvorsko osoblje, socijalne radnike i zdravstvene radnike.	Srednja vrijednost 2027 Uspostavljen je model sprovođenja obuka o sprečavanju eksploatacije, zlostavljanja i nasilja nad licima s invaliditetom za policijske službenike, pravosudno osoblje, zatvorsko osoblje, socijalne radnike i zdravstvene radnike.	Ciljna vrijednost 2030 Obuke je prošlo minimum 90 policijskih službenika, pravosudnog osoblja, zatvorskog osoblja, socijalnih radnika i zdravstvenih radnika na godišnjem nivou.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Sektorska budžetska podrška i donatorska sredstva		

CRPD Preporuka: Deinstitutionalizacija i razvoj usluga u zajednici

Aktivnost 1: Smanjen broj lica s invaliditetom u ustanovama za smještaj.		
Indikator učinka: Broj lica s invaliditetom u ustanovama za smještaj.		
Početna vrijednost 2025 U JU Zavod Komanski most trenutno je smješteno 118 lica sa invaliditetom. U domovima za smještaj odraslih i starih lica i lica sa invaliditetom trenutno je od 829 korisnika, 454 lica sa invaliditetom. U JU Dječji dom „Mladost“ Bijela trenutno je od 66 djece na smještaju, 25 djece sa rješenjem Komisije za usmjeravanje u vaspitno-obrazovni sistem, u Maloj grupnoj zajednici je 8 djece.	Srednja vrijednost 2027 Smanjen broj lica s invaliditetom u ustanovama za smještaj za 5 %.	Ciljna vrijednost 2030 Smanjen broj lica s invaliditetom u ustanovama za smještaj za 10 %.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		
Aktivnost 2: Razvoj postojećih usluga koje podržavaju život u zajednici.		
Indikator učinka: Broj usluga koje podržavaju život u zajednici.		
Početna vrijednost 2025 34 usluge dnevnog boravka za djecu i mlade sa smetnjama i teškoćama u razvoju i odrasla i stara lica sa invaliditetom koje pružaju licencirani pružaoci usluga . 506 korisnika usluge dnevnog boravka za djecu i mlade sa smetnjama i teškoćama u razvoju i odrasla i stara lica sa invaliditetom.	Srednja vrijednost 2027 Povećan broj pružalaca usluga koje podržavaju život u zajednici za 25%. Povećan broj pružalaca usluge porodični smještaj i porodični smještaj-hraniteljstvo za 25%.	Ciljna vrijednost 2030 Povećan broj pružalaca usluga koje podržavaju život u zajednici za 40%. Povećan broj pružalaca usluge porodični smještaj i porodični smještaj-hraniteljstvo za 40%.

13 licenciranih pružalaca usluge pomoć u kući za djecu i mlade sa smetnjama i teškoćama u razvoju i osobe sa invaliditetom. 6 licenciranih pružalaca usluge personalna asistencija. 11 korisnika usluge personalna asistencija. 12 licenciranih pružalaca usluge savjetovanja za djecu i mlade sa smetnjama i teškoćama u razvoju i osobe sa invaliditetom. 11 korisnika usluge porodičnog smještaja-hraniteljstva uz intenzivnu ili dodatnu podršku 27 korisnika usluge porodičnog smještaja-hraniteljstva uz intenzivnu ili dodatnu podršku.		
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije, Lokalne samouprave		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		
Aktivnost 3: Tranformacija ustanova za smještaj u ustanove koje pružaju usluge koje podržavaju život u zajednici.		
Indikator učinka: Broj ustanova koje su transformisane u ustanove koje pružaju usluge koje podržavaju život u zajednici.		
Početna vrijednost 2025 Djeca sa smetnjama i teškoćama u razvoju su smještena u JU Dječji dom „Mladost“ Bijela, a osobe sa invaliditetom u pet domova starih i JU Zavod „Komanski most“.	Srednja vrijednost 2027 Donijeti planovi transformacije za sedam ustanova.	Ciljna vrijednost 2030 Sedam ustanova transformisano u ustanove koje pružaju usluge koje podržavaju život u zajednici.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije, JLS, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		
Aktivnost 4: Obezbijediti punu pristupačnost omladinskih servisa za mlade s invaliditetom.		
Indikator učinka: Svi uspostavljeni i funkcionalni omladinski sevisi do 2030. godine, su pristupačni mladima s invaliditetom.		
Početna vrijednost 2025	Srednja vrijednost 2027	Ciljna vrijednost 2030

Trenutno je 11 omladinskih servisa pristupačno za mlade s invaliditetom.	Minimum 19 omladinskih servisa je pristupačno za mlade s invaliditetom.	25 omladinskih servisa je pristupačno za mlade s invaliditetom.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo sporta i mladih		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: do 30.000 eura za rekonstrukciju, adaptaciju prostora po omladinskom servisu		
Aktivnost 5: Razvoj i primjena programa mentorstva namijenjenih osnaživanju lica s invaliditetom za samostalni život u zajednici.		
Indikator učinka: Broj razvijenih programa mentorstva namijenjenih osnaživanju lica s invaliditetom za samostalni život u zajednici.		
Početna vrijednost 2025 Ne postoji program mentorstva.	Srednja vrijednost 2027 Razvijen jedan program mentorstva.	Ciljna vrijednost 2030 Sprovodi se mentorstvo tj. osnaživanje lica sa invaliditetom za samostalan život u zajednici. Broj lica s invaliditetom kojima je pruženo mentorstvo za samostalan život u zajednici.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		
Aktivnost 6: Omogućiti licima s invaliditetom koja su smještena u institucijama uključivanje u veći broj aktivnosti u zajednici (ljetovanje, zimovanje, kulturne i sportske aktivnosti i sl.) uz podršku stručnih radnika i saradnika.		
Indikator učinka: Broj lica s invaliditetom koja su smještena u institucijama i koja su uključena u aktivnosti u zajednici.		
Početna vrijednost 2025 30% lica sa invaliditetom uključeno u aktivnosti u zajednici.	Srednja vrijednost 2027 50% lica sa invaliditetom uključeno u aktivnosti u zajednici.	Ciljna vrijednost 2030 80% lica sa invaliditetom uključeno u aktivnosti u zajednici.

Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, Ministarstvo kulture i medija, Ministarstvo sporta i mladih, JLS, Zajednica opština i drugi organi		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		
Aktivnost 7: Konsultacije predstavnika reprezentativnih organizacija lica s invaliditetom u svim fazama planiranja, izrade, sprovođenja, izvještavanja i evaluacije javnih politika od značaja za lica s invaliditetom (politike i šeme samostalnog života).		
Indikator učinka: U skladu sa važećim zakonskim rješenjima, obezbijeđena je puna uključenost predstavnika reprezentativnih organizacija lica s invaliditetom u svim fazama planiranja, izrade, sprovođenja, izvještavanja i evaluacije javnih politika od značaja za lica s invaliditetom.		
Početna vrijednost 2025	Srednja vrijednost 2027	Ciljna vrijednost 2030
Uključenost predstavnika organizacija osoba sa invaliditetom je započeta kroz određene procese, ali još uvijek nije sistematizovana niti osigurava stvarni uticaj na odluke.	Usvajanjem Zakona o reprezentativnosti uspostavljeni formalni mehanizmi i procedure za uključivanje predstavnika LSI u faze planiranja i izrade, sprovođenje i izvještavanje.	Obezbijeđena puna i sistemska uključenost predstavnika reprezentativnih organizacija lica sa invaliditetom u sve faze procesa javnih politika.
Nadležna institucija i partneri: Svi državni organi		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		

CRPD Preporuka: Prelazak ka inkluzivnom obrazovanju		
Aktivnost 1: Izraditi mapu pristupačnosti obrazovnih ustanova u Crnoj Gori.		
Indikator učinka: Izrađena je mapa pristupačnosti obrazovnih ustanova u Crnoj Gori (Mapa se ažurira na godišnjem nivou).		
Početna vrijednost 2025	Srednja vrijednost 2027	Ciljna vrijednost 2030
44 školske jedinice ispunjavaju standarde i uslove u pogledu gradnje i obrazovnog procesa, standarde inkluzivnog obrazovanja, bezbjednosti i upravljanja.	Izraditi Studiju izvodljivosti za cjelokupnu mrežu ustanova.	Izrađena je mapa pristupačnosti obrazovnih ustanova u Crnoj Gori.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija		

Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		
Aktivnost 2: Zakonom o jedinstvenom vještačenju invaliditeta revidirati sistem procjene djece s invaliditetom/djeca sa smetnjama u razvoju za upis u školu.		
Indikator učinka: Sistem vještačenja invaliditeta djece s invaliditetom/djece sa smetnjama u razvoju za upis u školu je revidiran novim Zakonom o jedinstvenom vještačenju invaliditeta.		
Početna vrijednost 2025 Utvrđen Predlog Zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta na sjednici Vlade Crne Gore koji će biti usvojen do kraja 2025. godine Utvrđen Predlog Zakona o dopunama Zakona o obrazovanju i vaspitanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama na sjednici Vlade Crne Gore sa ciljem usaglašavanja sa Zakonom o jedinstvenom vještačenju invaliditeta koji će biti usvojen do kraja 2025. godine.	Srednja vrijednost 2027 Revidiran sistem vještačenja invaliditeta djece sa invaliditetom/djece sa smetnjama u razvoju.	Ciljna vrijednost 2030 Funkcioniše jedinstveni sistem jedinstvenog vještačenja invaliditeta uključujući i djecu sa smetnjama u razvoju, odnosno invaliditetom u skladu sa principima UN Konvencije za lica s invaliditetom.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		
Aktivnost 3: Preispitati postojeće i definisati jasnije kriterijume za sticanje statusa asistent u nastavi.		
Indikator učinka: Definisati kriterijume za licencirane pružaoce obuka za sticanje statusa asistent u nastavi u skladu sa principima UN konvencije za prava lica s invaliditetom. Definisani jasni kriterijumi za sticanje statusa asistenta u nastavi sa mehanizmom kontinuiranog praćenja i kontrole kvaliteta rada asistenata u nastavi.		
Početna vrijednost 2025 Licencirani provajderi od 2019. godine za izdavanje sertifikata i sticanje zvanja asistent u nastavi JU Gimnazija "Slobodan Škerović" i DOO Arhimed – desetodnevna obuka.	Srednja vrijednost 2027 Revidirati programe obrazovanja za prekvalifikaciju ili sticanje prve kvalifikacije odraslih, uključujući programe obrazovanja za asistente u nastavi.	Ciljna vrijednost 2030 Revidirani programi obrazovanja i usvojeni od strane Nacionalnog savjeta za obrazovanje.

Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva

CRPD Preporuka: Jednak pristup zdravstvenim uslugama i informisan pristanak		
Aktivnost 1: Povećati broj prilagođenih ginekoloških stolica u svim domovima zdravlja i zdravstvenim ustanovama u Crnoj Gori.		
Indikator učinka: Sve zdravstvene ustanove u Crnoj Gori posjeduju prilagođene ginekološke stolice za žene s invaliditetom.		
Početna vrijednost 2025	Srednja vrijednost 2027	Ciljna vrijednost 2030
Trenutno sve zdravstvene ustanove u Crnoj Gori ne posjeduju prilagođene ginekološke stolice za žene s invaliditetom.	Do kraja 2027. godine, minimum 70% zdravstvenih ustanova posjeduje prilagođene ginekološke stolice za žene s invaliditetom.	Sve zdravstvene ustanove imaju ginekološke stolice.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo zdravlja		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		
Aktivnost 2: Obezbijediti veći nivo fizičke pristupačnosti zdravstvenih ustanova licima s invaliditetom.		
Indikator učinka: Do 2030. godine, sve zdravstvene ustanove će biti fizičke pristupačne za lica s invaliditetom.		
Početna vrijednost 2025	Srednja vrijednost 2027	Ciljna vrijednost 2030
Zdravstvene ustanove u Crnoj Gori ne posjeduju potreban nivo fizičke pristupačnosti za lica s invaliditetom.	Minimum 50% zdravstvenih ustanova u Crnoj Gori posjeduje potreban nivo fizičke pristupačnosti za lica s invaliditetom.	Minimum 80% zdravstvenih ustanova u Crnoj Gori posjeduje potreban nivo fizičke pristupačnosti za lica s invaliditetom.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo zdravlja		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		
Aktivnost 3: Obezbijediti dostupnost pristupačnih usluga i informacija o seksualnom i reproduktivnom zdravlju za lica s invaliditetom u zdravstvenim ustanovama.		

Indikator učinka: Sve zdravstvene ustanove u Crnoj Gori posjeduju pristupačne usluge i informacije o seksualnom i reproduktivnom zdravlju za lica s invaliditetom.		
Početna vrijednost 2025 Zdravstvene ustanove ne posjeduju potreban nivo pristupačnih usluga i informacija o seksualnom i reproduktivnom zdravlju za lica s invaliditetom.	Srednja vrijednost 2027 Minimum 70% zdravstvenih ustanova posjeduju potreban nivo pristupačnih usluga i informacija o seksualnom i reproduktivnom zdravlju za lica s invaliditetom.	Ciljna vrijednost 2030 Sve zdravstvene ustanove posjeduju potreban nivo pristupačnih usluga i informacija o seksualnom i reproduktivnom zdravlju za lica s invaliditetom.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo zdravlja		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		
Aktivnost 4: Regulirati pružanje zdravstvene zaštite i usluga licima s invaliditetom u zdravstvenim ustanovama.		
Indikator učinka: Protokolom o postupanju sa licima s invaliditetom u zdravstvenim ustanovama definisano da će pružanje zdravstvene zaštite i usluga biti zasnovano na potpunoj informisanosti i slobodnoj volji lica s invaliditetom.		
Početna vrijednost 2025 Trenutno ne postoji Protokol o postupanju sa licima s invaliditetom u zdravstvenim ustanovama.	Srednja vrijednost 2027 Donesen Protokol o postupanju sa licima s invaliditetom u zdravstvenim ustanovama.	Ciljna vrijednost 2030 Protokol o postupanju sa licima s invaliditetom u zdravstvenim ustanovama se primjenjuje.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo zdravlja		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		

CRPD Preporuka: Povećanje zaposlenosti lica s invaliditetom i prilagođavanje radnih mjesta		
Aktivnost 1: Izmjene i dopune postojećeg pravnog okvira u oblasti zapošljavanja lica s invaliditetom.		
Indikator učinka: Sprovedene izmjene i dopune postojećeg pravnog okvira u oblasti zapošljavanja lica s invaliditetom u cilju propisivanja i primjene efektivnih sankcija za poslodavce koji ne obezbijede razumne adaptacije na radnom mestu.		
Početna vrijednost 2025 Nacrt izmjena i dopuna zakona se nalazi u fazi izrade.	Srednja vrijednost 2027 Donesen Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom sa propisanim efektivnim sankcijama za poslodavce koji ne obezbijede	Ciljna vrijednost 2030 Zakon adresira slučajeve neobezbjedivanja razumnih adaptacija na radnom mjestu.

	razumne adaptacije na radnom mjestu.	
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		
Aktivnost 2: Zakonom o jedinstvenom vještačenju invaliditeta reformisan je postupak procjene u kontekstu zapošljavanja lica s invaliditetom.		
Indikator učinka: Zakonom o jedinstvenom vještačenju invaliditeta reformisan je postupak procjene u kontekstu zapošljavanja lica s invaliditetom u skladu sa modelom ljudskih prava.		
Početna vrijednost 2025 Utvrđen Predlog Zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta na sjednici Vlade Crne Gore koji će biti usvojen do kraja 2025. godine Utvrđen Predlog Zakona o dopunama Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju sa ciljem usaglašavanja sa Zakonom o jedinstvenom vještačenju invaliditeta koji će biti usvojen do kraja 2025. godine.	Srednja vrijednost 2027 Revidiran sistem vještačenja invaliditeta u kontekstu zapošljavanja lica sa invaliditetom.	Ciljna vrijednost 2030 Funkcioniše sistem jedinstvenog vještačenja invaliditeta koji se koristi u procesu ostvarivanja prava na zapošljavanje i profesionalnu rehabilitaciju u skladu sa principima UN Konvencije za lica s invaliditetom. Sva lica sa invaliditetom koja su po starom sistemu vještačenja dobila status lica sa invaliditetom ponovo prošla proces vještačenja u Zavodu za jedinstveno vještačenje invaliditeta.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		

CRPD Preporuka: Smanjenje siromaštva i poboljšanje socijalne zaštite lica s invaliditetom		
Aktivnost 1: Obezbijediti pružanje usluga na nivou svake jedinice lokalne samouprave u skladu sa potrebama lica sa invaliditetom.		
Indikator učinka: Uvesti najmanje tri usluge koje svaka jedinica lokalne samouprave mora da obezbijedi u skladu sa potrebama lica s invaliditetom.		
Početna vrijednost 2025 U 9 JLS postoje najmanje tri usluge za lica sa invaliditetom.	Srednja vrijednost 2027	Ciljna vrijednost 2030

	U svim JLS funkcionišu najmanje tri usluge u skladu sa potrebama LSI.	Obezbijedena održivost najmanje tri usluge u svim JLS u skladu sa potrebama LSI.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije, Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, Ministarstvo kulture i medija, Ministarstvo sporta i mladih, JLS		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		
Aktivnost 2: Povećati iznose lične invalidnine, dodatka za njegu i pomoći, naknade za roditelje/staratelje.		
Indikator učinka: Procenat uvećanja iznosa lične invalidnine, dodatka za njegu i pomoći, naknade za roditelje/staratelje u skladu sa visinom troškova života.		
Početna vrijednost 2025 Trenutni iznosi materijalnih davanja: LI – 318,94 eura. Dodatak za njegu i pomoć – 93,57 eura Naknada roditelju ili staratelju korisnika prava na LI – 276,34 eura.	Srednja vrijednost 2027 Nacrtom Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti povećani iznosi materijalnih davanja: LI – 60% osnovice ¹ - 360 eura, Dodatak za njegu i pomoć – 20% osnovice – 120 eura, Naknada roditelju ili staratelju korisnika prava na LI – 60% osnovice – 360 eura, Naknada roditelju ili staratelju korisnika prava na dodatak za njegu i pomoć koji ima najmanje jednog korisnika prava na ličnu invalidninu i jednog ili više korisnika prava na dodatak za njegu i pomoć – 40% osnovice - 240 eura, Naknada njegovatelju korisnika prava na ličnu invalidninu – 60% osnovice – 360 eura, Naknada roditelju koji je lice sa invaliditetom – 60% osnovice – 360 eura.	Ciljna vrijednost 2030 Redovno se vrši usklađivanje u skladu sa osnovicom.

¹ osnovica za ostvarivanje prava iz socijalne i dječje zaštite je minimalna zarada u Crnoj Gori, utvrđena u neto iznosu koja je predviđena za zaposlene na radnim mjestima do petog nivoa kvalifikacije obrazovanja u prethodnoj godini prema zvaničnom podatku koji utvrđuje organ uprave nadležan za poslove statistike.

Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije, Ministarstvo finansija		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		
Aktivnost 3: Izraditi analizu uvećanih troškova života lica s invaliditetom.		
Indikator učinka: Izrađena analiza uvećanih troškova života lica s invaliditetom sa preporukama za uvođenje inkuzivnog dodatka u skladu sa stepenom potrebne podrške. Obezbijediti aktivno učešće lica s invaliditetom prilikom izrade analize.		
Početna vrijednost 2025 Nema informacija, odnosno nije izrađena analiza o uvećanim troškovima života lica s invaliditetom.	Srednja vrijednost 2027 Izrađena Analiza uvećanih troškova života lica s invaliditetom sa preporukama za uvođenje inkuzivnog dodatka u skladu sa stepenom potrebne podrške.	Ciljna vrijednost 2030 Uveden inkluzivni dodatak u skladu sa stepenom potrebne podrške.
Nadležna institucija i partneri: Ministarsvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		
Aktivnost 4: Omogućiti svim ženama s invaliditetom da primaju svoje naknade na lične žiro račune u nacionalnim i komercijalnim finansijskim institucijama.		
Indikator učinka: Omogućeno je svim ženama s invaliditetom da primaju svoje naknade na lične žiro račune u nacionalnim i komercijalnim finansijskim institucijama.		
Početna vrijednost 2025 Naknade se primaju posredstvom pošte.	Srednja vrijednost 2027 Omogućeno svim ženama s invaliditetom da primaju svoje naknade na lične žiro račune u nacionalnim i komercijalnim finansijskim institucijama.	Ciljna vrijednost 2030 Realizuje se isplata naknada na lične žiro račune u nacionalnim i komercijalnim finansijskim institucijama.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije, Centralna banka Crne Gore, JLS		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		

Aktivnost 5: Djeca sa smetnjama u razvoju, odnosno invaliditetom i lica sa invaliditetom će imati pravo na inkluzivni dodatak čija visina će biti u skladu sa potrebnim stepenom podrške.		
Indikator učinka: Propisano je pravo djece sa invaliditetom/ djece sa smetnjama u razvoju, odnosno invaliditetom i lica sa invaliditetom na inkluzivni dodatak čija visina će biti u skladu sa potrebnim stepenom podrške.		
Početna vrijednost 2025	Srednja vrijednost 2027	Ciljna vrijednost 2030
Nema informacija o uvećanim troškovima života djece sa invaliditetom/djece sa smetnjama u razvoju, odnosno invaliditetom i lica sa invaliditetom.	Izađena je Analiza uvećanih troškova života djece sa invaliditetom/djece sa smetnjama u razvoju, odnosno invaliditetom i lica s invaliditetom sa preporukama za uvođenje inkuzivnog dodatka u skladu sa stepenom potrebne podrške.	Uveden inkluzivni dodatak u skladu sa stepenom potrebne podrške.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		

CRPD Preporuka: Puno uživanje biračkog prava za lica s invaliditetom		
Aktivnost 1: Izmijeniti sve relevantne zakonske akte u cilju garantovanja punog uživanja biračkog prava za lica s invaliditetom.		
Indikator učinka: Izmijeniti Zakon o izboru odbornika i poslanika kroz uklanjanje ograničenja biračkog prava na osnovu uslova poslovne sposobnosti - Zakon o predsjedniku Crne Gore, - Zakon o političkim partijama, - Ugraditi u zakonske i podzakonske akte jasne obaveze razumne adaptacije i definisati nadležnosti za njihovo sprovođenje.		
Početna vrijednost 2025	Srednja vrijednost 2027	Ciljna vrijednost 2030
Postoje zakonska ograničenja koja onemogućavaju pojedinim licima s invaliditetom ostvarivanje biračkog prava.	Pokrenut proces izmjene zakona i definisani nacrti relevantnih akata.	Usvojeni svi zakoni i podzakonski akti koji garantuju puno biračko pravo licima s invaliditetom bez diskriminacije.

Nadležna institucija i partneri: Skupština Crne Gore		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		
Aktivnost 2: Obezbijediti potpunu fizičku pristupačnost svih biračkih mjesta za lica s invaliditetom		
Indikator učinka: - Usvajanje podzakonskih akta kojima je propisana obaveza uređenja svih biračkih mjesta prilagođenih licima sa invaliditetom. - Usvajanje Strategije Centralne izborne komisije o licima sa invaliditetom.		
Početna vrijednost 2025 Opremljenost biračkih mjesta prilagođenih licima sa invaliditetom je djelimično realizovana.	Srednja vrijednost 2027 Usvojeni podzakonski akti kojima je propisana obaveza uređenja svih biračkih mjesta prilagođenih licima sa invaliditetom, kao i Strategija Centralne izborne komisije o licima sa invaliditetom.	Ciljna vrijednost 2030 Usvojeni podzakonski akti kojima je propisana obaveza uređenja svih biračkih mjesta prilagođenih licima sa invaliditetom i usvojena Strategija Centralne izborne komisije o licima sa invaliditetom, pri čemu se navedeni akti aktivno sprovode u praksi.
Nadležna institucija i partneri: Centralna izborna komisija, Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, Misija OEBS-a u Crnoj Gori, Savez slijepih Crne Gore, Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		
Aktivnost 3: Obezbijediti dostupnost alternativnih formata glasačkih materijala na svim biračkim mjestima (Brajevo pismo, uvećani font, audio uputstva, lako razumljivi jezik).		
Indikator učinka: Usvojeni podzakonski akti kojima je propisana podrška licima sa intelektualnim invaliditetom.		
Početna vrijednost 2025 Ne postoje podzakonski akti kojima je propisana podrška licima sa intelektualnim invaliditetom.	Srednja vrijednost 2027 Nakon formiranja Centralne izborne komisije iniciran proces definisanja podzakonskih akta i sprovedene konsultacije sa reprezentativnim predstavnicima organizacija lica sa invaliditetom.	Ciljna vrijednost 2030 Usvojeni podzakonski akti kojima je propisana podrška licima sa intelektualnim invaliditetom.
Nadležna institucija i partneri: Centralna izborna komisija, Misija OEBS-a u Crnoj Gori, Savez slijepih Crne Gore, Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		

--

CRPD Preporuka: Uvećana budžetska izdvajanja za pristup inkluzivnim sportovima lica s invaliditetom svih uzrasta na nacionalnom i lokalnom nivou		
Aktivnost 1: Procenat uvećanja budžetskih izdvajanja za pristup inkluzivnim sportovima lica s invaliditetom svih uzrasta na nacionalnom i lokalnom nivou.		
Indikator učinka: Procenat povećanja budžetskih izdvajanja za pristupačne i inkluzivne sportske programe za lica sa invaliditetom u odnosu na početnu godinu (2025)		
Početna vrijednost 2025	Srednja vrijednost 2027	Ciljna vrijednost 2030
Trenutni iznos budžetskih izdvajanja za finansiranje programa Paraolimpijskog komiteta Crne Gore je 320,000.00 eura i Specijalne olimpijade Crne Gore je 115,000.00 eura.	Povećan iznos finansiranja programa Paraolimpijskog komiteta Crne Gore i Specijalne olimpijade Crne Gore putem redovnog godišnjeg finansiranja programa sportskih organizacija.	Povećan iznos finansiranja programa Paraolimpijskog komiteta Crne Gore i Specijalne olimpijade Crne Gore putem redovnog godišnjeg finansiranja programa sportskih organizacija u odnosu na 2027. godinu.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo sporta i mladih-Paraolimpijski komitet, Specijalna olimpijada		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva		

CRPD Preporuka: Komisija za praćenje sprovođenja Konvencije i nezavisni monitoring		
Aktivnost 1: Obezbijediti puno funkcionisanje svih tijela nadležnih za koordinaciju procesa sprovođenja Konvencije i sprovođenja nezavisnog monitoringa		
Indikator učinka: Broj sastanaka koordinacionog tima za praćenje sprovođenja Konvencije na godišnjem nivou		
Jačanje finansijske i kadrovske održivosti nezavisnog monitoring mehanizma		
Početna vrijednost 2025	Srednja vrijednost 2027	Ciljna vrijednost 2030
2025. godine formirana je Komisija za izradu Akcionog plana za sprovođenje preporuka Komiteta UN-a za prava lica sa invaliditetom 2026-2030. godine i izvještavanje o sprovođenju Akcionog plana.	Do 2027. održano je najmanje 8 sastanaka Komisije.	Do 2030. godine, Komisija održava najmanje 4 sastanka godišnje.

Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva

Aktivnost 2: Sprovođenje redovnih istraživanja (na godišnjem nivou) koja se odnose na situaciju, status i iskustva osoba s invaliditetom u vezi sa preprekama s kojima se suočavaju, diskriminacijom, iskustvom nasilja i podrškom koja im je potrebna.		
Indikator učinka: Broj istraživanja sprovedenih na godišnjem ili periodičnom nivou koji se odnose na prepreke, diskriminaciju, nasilje, pristup uslugama i podršci za osobe sa invaliditetom, uključujući broj anketiranih i raznolikost obuhvaćenih grupa (pol, uzrast, vrsta invaliditeta, regija).		
Početna vrijednost 2025 Trenutno ne postoji sistemsko i redovno sprovođenje istraživanja na godišnjem nivou koja bi obuhvatila iskustva osoba s invaliditetom u vezi sa diskriminacijom, nasiljem, pristupom uslugama i vrstama podrške koje su im potrebne.	Srednja vrijednost 2027 Uspostavljen je mehanizam redovnog prikupljanja podataka o životnim uslovima osoba s invaliditetom, sa posebnim fokusom na prepreke, nasilje, diskriminaciju i potrebe za podrškom. Istraživanja se sprovode najmanje svake druge godine, a rezultati se koriste za kreiranje javnih politika i strateških dokumenata. Do 2027. godine planirano je sprovođenje najmanje dva istraživanja, uz učešće ukupno preko 1.000 ispitanika iz različitih regija.	Ciljna vrijednost 2030 Do 2030. godine uspostavljen je održiv sistem za godišnje sprovođenje istraživanja u saradnji sa institucijama, civilnim sektorom i akademskom zajednicom. Podaci se javno objavljuju i koriste za praćenje implementacije Konvencije UN o pravima osoba s invaliditetom. Planirano je sprovođenje pet istraživanja do 2030. godine, sa ukupno najmanje 3.000 anketiranih osoba s invaliditetom, uključujući i kvalitativna istraživanja fokus grupa.
Nadležna institucija i partneri: Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije		
Potrebna finansijska sredstva i izvor finansiranja: Redovna budžetska sredstva, Donatorska podrška		